

Magyar muzsikuskok a világ vezető zenekaraiban

Beszélgetés Varga Tamással, a Bécsi Filharmonikusok szólócellistájával

Varga Tamás nemcsak Bécsben, Budapesten is szívesen játszik. Világutazó muzsikussal hittel, egyéniséggel és gondolatokkal. Most kezdi csak elhinni, hogy mindez valóság, hogy estéről-estére a Bécsi Filharmonikusokkal muzsikálhat és időnként szólólistaként is koncertezhet velük. A császárváros rendszeres operalátogató közönsége pedig már felismeri muzsikálásának egyedi stílusát, játékának csak rá jellemző karakterét. Varga Tamásnak két esztendővel ezelőtt megvalósult egy álma. Jelenleg ugyanis a Bécsi Staatsoper és a Bécsi Filharmonikusok szólócellistája. Azt, hogy gyerekként miért éppen a gondokát választotta, máig sem tudja megmagyarázni. A rádió gyermekkarban éneklő kislány hangszere is akart tanulni, ezért szülei hegedű-szakra íraták be. Egy napon azonban Tamás azzal állított haza, hogy ő inkább csellózni szeretne. Szívesen gyakorolt, szerette a hangszert, de igazán nagy inspirációt az adott számára, hogy tizenöt évesen megnyerte az országos gondokaversenyt. Ettől kezdve egyenesen vezetett az útja a Zeneakadémiára, majd az Opera- és a Rádiózenekarhoz. S aztán, 1997 decemberében sikeres volt felvételi je a Bécsi Filharmonikusoknál is. A gondokaművész azóta remekül érzi magát a mindennapokban, s örül annak, hogy egyre több lehetőséget kap arra, hogy szólólistaként is bebizonyítsa tudását. Persze, azért időről-időre hazajön, hiszen számára az is fontos, hogy rendszeres résztvevője maradjon a magyar zenei életnek. Sőt,

szívesen lépne pódiumra itthon akár többször is.

– A világ egyik legjobb együttesének a tagja. Ezután már kevés dologra lehet vágyakozni.

– Ez a pozíció valóban zenekari zenészként a csúcst jelent. Az már ízlés kérdése, hogy a Berliini, a New York-i vagy a Bécsi Filharmonikusokat választja az ember. Én azért döntöttem a császárváros mellett, mert ennek a zenekarnak megvan az a különlegessége, hogy operát és szimfonikus darabokat egyaránt műsorán tart. Máshol nem talál ilyen repertoárt az ember. Másrészt pedig Bécs nem esik olyan messze Budapesttől, nincsenek olyan nagy kulturális különbségek, mintha a tengerentúlt választja az ember.

– Mi az, amit még szeretne elérni, megvalósítani?

– Egyelőre magánúton tanítok, a céljaim közé tartozik az is, hogy idővel majd oktathassak a Bécsi Zeneművészeti Főiskolán is. S persze, annak is örülök, hogy egyre jobban számolnak velem, mint szólólistával.

– Mindez három évvel ezelőtt kezdődött, amikor olvasott az osztrák próbajátékról. Könnyen rászánta magát arra, hogy próbára tegye tudását a Bécsi Filharmonikusoknál?

– Úgy gondoltam, ha adódik egy ilyen lehetőség, akkor ki kell próbálnom magam, még akkor is, ha nem nagyon hiszek a sikerben. Ráadásul sokaktól, számos kollégától kaptam biztatást. S azt is tudtam, hogy a legközelebbi próbajátékra 2005-ig, majd pedig 2012-ig kellene várnom, így belevágtam.

– Milyen követelményeknek kellett megfelelni?

– A próbajáték négy fordulóból állt, elsőként életrajzot, és szöveges ajánlást kellett benyújtani. A meghallgatás során pedig hatalmas anyagtudásról kellett bizonyosságot tenni, hiszen három teljes cselőverseny mellett harmincöt zenekari szólót kellett vinni a próbajátékra.

– A technikai tudás, biztonság mellett hogyan kell ahhoz játszani, hogy valakit elég jól tartsanak a Bécsi Filharmonikusok? Akad olyan dolog, ami miatt egy magyar muzsikussal eleve hátránnyal indul egy ilyen meghallgatáson?

– A próbajátékon nemcsak a színvonal volt a fontos, hanem a stílus is. Azt figyelték legfőképpen, hogy az adott műhöz illeszkedik-e az interpretálás hangvétele, hogy az előadó hogyan tagol, hogyan frazeál. Bécsben nagyon lényeges, hogy a muzsikálás sokszínű, érdekes legyen, hogy állandóan történjen valami a zenében. Nem elég a megfelelő technika, a játéknak színe, karaktere kell hogy legyen. Minél jobban meg kell próbálni követni a zeneszerző szándékát. A dinamikai sokszínűségét kell megmutatni, s kicsit elmenni az extrém felé. Olyan ez, mintha valaki utcai smink helyett színpadi arcfestést használna.

– A Bécsi Filharmonikusoknál is vannak szólóammonkénti, pultonkénti meghallgatások?

– Nem, nincs ilyen. Az operaelőadások előtt azonban sokan kölcsönzik ki az adott darab kottáit, még akkor is, ha számukra jól ismert műről van szó. Ilyenkor napokkal az előadás előtt gyakorolják a szólóamukat. A Filharmonikusoknál természetesen, hogy a koncerteken mindenki a lehető legjobb teljesítményét nyújtja, mert minden muzsikussal úgy érzi, tartozik ezzel a nagynevű együttesnek és saját magának. Hiszen ezért a színvonalért becsülik meg, tisztelik az együttes tagjait. A próbákra mindenki úgy érkezik, hogy tudja az adott darabot, s a közös gyakorlás során a zenei színekkel, a kifejezéssel kell foglalkozni.

– Gondolom a különleges, érdekes, egyéni hangzásban segít az is, hogy a Bécsi Filharmonikusoknál rengeteg kamarazenei együttes működik.

– Igen, az igényes hangzást, a frazeálást illetően ez is sokat csiszol a zenekar játékán. Vonóstriótól kezdve a 10-12 fős együttesig rengetegféle formációban lépnek fel a tagok, nagyon sok állandó vonósnégyes létezik, s minden ilyen kezdeményezést támogatnak a Filharmonikusok. A kvartettezés, kamarázás során ugyanis olyan közös hangot, intonációt tudunk kialakítani, ami aztán a zenekari produkcióknak is javára válik.

– Már maga az is gyönyörűség lehet, hogy az ember a bécsi Opera produkcióinak részese.

– Ott valóban egészen mást jelent egy „átlagos” előadás.

De persze, ezt az egészen magas színvonalat is meg tudja szokni az ember. Egyébként maga a zenekar úgy muzsikál, hogy akár egy átlagos karmesterrel is jó produkció születik, s az átlagnál rosszabb estét csak egy rettentően rossz dirigens produkál. A bécsi Operaházban is előfordult már, hogy karmesteri hiba miatt leállt az előadás 4-5 másodpercre, de ez a két esztendő alatt csupán egyetlen egy alkalommal történt meg.

– *Hogyan tudta a budapestinél jóval nagyobb dalszínházi repertoárt elsajátítani?*

– Körülbelül a műsoron lévő darabok felét játszottam már Pesten, s a kollégáimnak köszönhetően kialakítottunk egy olyan rendszert, hogy nekem havonta lehetőség szerint csak egy új darabot kellett játszanom. A premiereknél pedig a többiekkel együtt gyakoroltam én is az új műveket, így aztán szépen lassan megtanultam a repertoáron lévő operákat. Új betanulásoknál „A” és „B” csoportpróbákkal kezdjük a munkát, s a későbbi színpadi próbák során még a harmadik szóloccsellista is lehetőséget kap a darab betanulására, így aztán bármikor bárhová be tudunk állni. Fontos, hogy mindhárman ismerjük az teljes repertoárt, hiszen ha valamelyikünk turnén van, azért az operában is játszani kell. Az nagy szerencse, hogy másfél szezonra előre tudjuk a beosztásunkat, pontos próba- és előadásrendet. Én például már másfél hónappal a Hallgatag asszony című Strauss opera előadásai előtt tudtam, hogy én fogom játszani májusban mind a két előadást, így a felkészülésre megfelelő idő állt rendelkezésemre.

– *Milyen egyébként a munkabeosztása?*

– A filharmonikus koncertekre általában napi két próbánk van, délelőtt 10-től 1/2 1-ig, majd délután 1/2 4-től 6-ig. Jut idő arra, hogy az ember kipihenje magát és délután megújult erővel kezdjen ismét dolgozni. A pontosság, precizitás a leginkább jellemző, s akárcsak az esti előadások, a próbák is hajszálpontosan kezdődnek. S éppen annyi próba van, amennyi szükséges, se több, se kevesebb. Ráadásul mivel egy együttes alkotja az Opera zenekarát és a Bécsi Filharmonikusokat, mindig egyeztetve van, ki, mikor, hol és mit játszik. Nincs az a rohanás, kapkodás, ami a magyar állapotokat jellemezi. Bécsben mindenre kényelmesen jut idő. Az ebéd-szünetünk például két és fél óra. Öt perces út vezet a Musikvereintől az Operaházhoz, s erre a rövid sétára is egy óra időt

hagynak. Egyébként egy évben háromszáz este gördül fel a függöny a Wiener Staatsoperben, s ehhez jönnek még a filharmóniai koncertek. Nekem, szóloccsellistaként, havi tíz-tizenegy este kell játszanom az operában, ehhez átlagban három próba társul, a Filharmonikusoknál pedig 300-400 között mozog a szolgálatok száma, aminek kb. felét, 2/3-át játszom.

– *Mennyire erős a szakszervezet?*

– Jól működik, de egyébként is a demokrácia jellemző a Bécsi Filharmonikusokra. A szolgálati idő és a zenekari pozíció alapján alakul ki az, hogy ki melyik pultnál ül. Az elnökünk, egy hegedűs, a gazdasági vezetőnk egy brácsás, a vezetőségbe mindenkit a zenekarból választunk. Közösen döntünk koncepcióról, repertoárpépítésről, turnékról. Az együttesnek százötven tagja van, s aki az operaházban játszik, az a 3 év próbaidő letelte után nagy valószínűséggel teljes jogú tagja lesz a filharmonikusoknak is. Egyébként a demokrácia, közös döntések mellett a tekintélytisztletet jellemző a zenekarra. Ha én szóloccsellistaként beírok valamit a kottába, tíz másodperc múlva ez a bejegyzés minden mögöttem ülő csellóművész kottájában szerepel és a szünetben senki sem kérdezi meg tőlem, miért éppen a mellett a megoldás mellett foglaltam állást.

– *Gondolom, a kiváló bécsi hangzáshoz mesterhangszerek tartoznak.*

– Valóban remek hangszereken muzsikálunk, hiszen számos instrumentumot az Osztrák Nemzeti Bank vásárol meg, s aztán ezeket az együttes rendelkezésére bocsátja és a zenekar fizeti értékük a biztosítási díjat. A Filharmonikusoknál a koncertmesterek hangszerei között akad két Stradivari és egy Guarneri. Én az egyik kollégámtól kaptam kölcsön egy ismeretlen, valószínűleg olasz csellót. Mindenestre gyönyörűen szól.

– *Sokan azt mondják, a Bécsi Filharmonikusok különleges, jellegzetes hangzása annak is köszönhető, hogy csakis a legjobb főiskolai hallgatók koncertezhetnek velük, akik így hamar elsajátítják az egyedi játéksíltust.*

– Valóban, a kiségitőknek is próbajátékon kell megfelelniük, s erre a meghallgatásra minden szólam delegál egy muzsikust. A kiségitők közül sokan tanulnak valakinél a zenekarból, hiszen a zenekari tagok jelentős része oktat is. Ahogy bekerültem az együttesbe, én is azonnal kaptam egy alkalmi, pedagógusi felkérést. A

Gustav Mahler Ifjúsági Zenekarnál vettem részt a nyári koncertek előkészítő munkájában, ahol többek közt Bartók: A kékszakállú herceg vára című operáját tanulta be a zenekar, és én a csellósólam szólampróbáit vezettem.

– *Ez alatt a két év alatt mennyire sikerült beilleszkednie az együttesbe?*

– Úgy érzem megszerettek, a kollégák kedvesek, s már az együttes nagy részével baráti viszonyban vagyok. A zenekar legközepebbin ülök, így játék közben mindenkivel könnyedén tudok kontaktust teremteni. Egyébként az együttesben összesen hatan vagyunk magyarok.

– *Milyen turnékon, vendégszerepléseken vesznek részt?*

– Szinte havi rendszerességgel indulunk egy-egy rövidebb, európai turnéra, amelyek általában 4-8 nap hosszúak. Az együttes programjában évente egy hosszabb, két, két és fél hetes vendégszereplés is helyet kap. Ezek mind Filharmonikus turnék, az Operaházzal pedig háromévente három-négy hetet töltünk Japánban. A vendégszereplések egyik érdekessége, hogy júniusban André Previn vezényletével a Bécsi Filharmonikusok Budapesten adnak egy koncertet, a magyar millennium tiszteletére. Az együttes tíz év után lép ismét a magyar közönség elé. A hangversenyen én is muzsikálok, s az est műsorában a Haydn-, Brahms-kompozíciók mellett egy kortárs mű is szerepel majd.

– *A Filharmonikus koncert mellett mikor hallhatja önt a magyar közönség játszani?*

– Most tavasszal két koncerten is itthon muzsikáltam, régi kedves kollégámmal, Vashegyi Györggyel és együttesével, az Orfeo Zenekarral a Zeneakadémián adtunk hangversenyt. Sajnos azonban az itthoni fellépések rendje még nem alakult ki igazán. Bár régebben Budapesten az Operaházi és a Rádiózenekari munkám mellett gyakorta léptem szólistaként is a pódiumra és szinte minden zenekarral koncerteztem, most otthon mintha elfelejtkeztek volna rólam. Vagy azt gondolják, a Bécsi Filharmonikusok mellett nekem semmi másra nincs időm. Mindenesre próbálom elosztatni ezt a tévhitet, hiszen ha tudok, nagyon szívesen lépek pódiumra a hazai közönség előtt, s azzal is tisztában vagyok, hogy otthon más gázsit tudnak fizetni, mint a határ túlfelén.

Réfi Zsuzsanna